

Secció oberta

Política hemerogràfica a Catalunya¹

Néstor Domènech i Huertas

1. Col·loqui organitzat el dia 31 de maig de 1999 per l'Aula d'Història del Periodisme Diari de Barcelona (Estudis de Periodisme de la UPF i Arxiu Històric de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona) amb la col·laboració de l'Associació d'Arxivers de Catalunya, el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya i la Societat Catalana de Comunicació.

Amb el títol *Política hemerogràfica a Catalunya* es va celebrar a la Universitat Pompeu Fabra, el passat 31 de maig de 1999, un col·loqui amb la participació dels principals sectors implicats en la situació del patrimoni hemerogràfic català. Segons els organitzadors, es volia «propiciar una reflexió entorn de les polítiques d'accés, recull i preservació de la premsa produïda a Catalunya, la necessitat d'un cens general d'hemeroteques i llurs fons, i les estratègies de futur que caldria emprendre pel que fa als projectes de creació de catàlegs comuns i d'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació».

Estaven convocats al col·loqui tots aquells professionals implicats en les polítiques hemerogràfiques que es duen a terme a Catalunya: arxivers, bibliotecaris, documentalistes, periodistes, historiadors i gestors d'informació, amb la intenció «d'avançar en la conformació i desenvolupament d'un sector del patrimoni d'una incidència creixent a la societat de la informació».

Va obrir les ponències Manuel Jorba, director de la Biblioteca de Catalunya, que va explicar les activitats i objectius d'aquesta institució. Seguidament, van intervenir els directors de les hemeroteques de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Manuel Rovira, de la Universitat Autònoma de Barcelona, Maria Josep Borràs, i de la Biblioteca Pública de Girona, Teresa Garcia Panadès, que van resumir les principals línies d'actuació de les entitats a les quals representen.

A la segona part del col·loqui Mariona Corominas, presidenta de l'Associació d'Arxivers de Catalunya i Joan Josep Casals, secretari del Col·legi de Bibliotecaris-Documentalistes, van analitzar les limitacions i necessitats de la política hemerogràfica que es realitza a Catalunya. Per altra banda, Josep Maria Figueres, vocal de la Societat Catalana de Comunicació, va tractar la problemàtica de les hemeroteques des del punt de vista dels investigadors.

Aquest segon col·loqui organitzat per l'Aula d'Història del Periodisme Diari de Barcelona –el primer es va celebrar el 25 de maig de 1998 amb el títol *La premsa, documentació històrica en perill*² va ser moderat per Ramon Alberch, arxiver en cap de l'Ajuntament de Barcelona, i Jaume Guillaumet, professor d'història del periodisme a la Universitat Pompeu Fabra.

L'Aula d'Història del Periodisme Diari de Barcelona és un grup de treball nascut de la col·laboració entre els Estudis de Periodisme de la Universitat Pompeu Fabra i l'Arxiu Històric de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

2. Vegeu *Treballs de Comunicació* [Barcelona], núm. 11, p. 175-188.

El patrimoni hemerogràfic català

El col·loqui va començar a les deu del matí amb la intervenció del director de la Biblioteca de Catalunya, Manuel Jorba, que va parlar de les funcions que corresponen a aquesta institució com a biblioteca nacional i del fons hemerogràfic amb el qual disposa. Jorba va explicar que la Biblioteca de Catalunya és una entitat autònoma de caràcter administratiu adscrita al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Va fer una mica d'història, i va dir que «l'hemeroteca actual és el resultat de la integració de l'antiga Secció de revistes de la Biblioteca de Catalunya, formada com a tal el 1952, i de l'Hemeroteca dependent del Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, creada el 1982 per a recollir el dipòsit legal de totes les publicacions en sèrie impreses a Catalunya».

Actualment, la Biblioteca de Catalunya disposa d'un total de 30.000 títols de totes les temàtiques, 8.000 dels quals són publicacions en curs, principalment en paper, però també en microfilm i en suport electrònic. Les adquisicions d'aquest fons hemerogràfic es fan per compres, subscripcions, donacions, intercanvis i pels títols en curs de publicació procedents del Dipòsit Legal, que representen un 75 % del nombre total de publicacions actives que ingressen a la Biblioteca de Catalunya.

Totes les col·leccions són accessibles a la sala de lectura dels fons generals mitjançant els catàlegs de la Biblioteca de Catalunya, que inclouen monografies i publicacions periòdiques en un únic catàleg. A més, hi ha una base de dades única en el sistema VTLS i existeix un inventari de publicacions periòdiques automatitzat. Aquest inventari constitueix una eina bàsica de treball intern, ja que «té com a utilitat afegida la d'actuar com a pont en el traspàs dels registres del catàleg manual a la base de dades única de la Biblioteca de Catalunya».

Durant la seva intervenció, Manuel Jorba va constatar un problema que ja s'havia plantejat en el col·loqui celebrat l'any anterior: la manca d'informació mútua suficient de les institucions amb fons hemerogràfics. «La solució», va recalcar, «no depèn exclusivament de la Biblioteca de Catalunya ni de cap altra institució sinó de la capacitat d'iniciativa susceptible de ser assumida col·lectivament» i va fer notar l'interès de la Biblioteca de Catalunya per a fer efectius projectes cooperatius específics.

El director de la Biblioteca de Catalunya va destacar els punts forts i dèbils del patrimoni hemerogràfic català. Va parlar positivament de la qualitat del fons, la facilitat per a accedir-hi i la possibilitat de beneficiar-se de programes europeus. I, negativament, dels insuficients recursos humans i econòmics, la manca d'espais d'emmagatzemat, l'estat precari d'algunes col·leccions i la necessitat de més programes cooperatius.

Jorba apuntà que la Biblioteca de Catalunya, com a biblioteca nacional que és, «ha de gestionar el patrimoni bibliogràfic que posseeix i adquireix, elaborar la bibliografia nacional i vetllar per la preservació i conservació de tot el patrimoni bibliogràfic de Catalunya». Va afegir que entre les seves atribucions també hi ha la de declarar fons d'interès nacional, elaborar el catàleg col·lectiu del patrimoni bibliogràfic i la de promoure el Catàleg Col·lectiu de Catalunya.

La Biblioteca de Catalunya s'ha fixat uns objectius interns, a curt i mig termini, que, segons Jorba, passen per «la integració de fons, la compleció de col·leccions, la preservació mitjançant la microfilmació i la digitalització i l'increment de l'hemeroteca digital». També va destacar una sèrie d'objectius territorials de la institució, com la cooperació bibliotecària, la distribució de duplicats, l'establiment de normativa bibliogràfica, el coneixement del patrimoni i l'inventari de microfilms de publicacions periòdiques.

A la recta final de la seva ponència, Jorba va dir que la Biblioteca de Catalunya es troba immersa en un canvi per a la millora de processos i per a poder assolir programes de més abast. «La Biblioteca de Catalunya donarà a conèixer el que faci i el que s'hagi d'anar fent va assegurar i demanarà la participació dels implicats, comptant, si cal, amb el suport de les comissions i els grups d'estudi adients».

Manuel Jorba va concloure la seva intervenció amb la següent afirmació: «Avui per avui, quan en l'àmbit internacional es parla de preservació, pràcticament és un equivalent de digitalització compartida, i quan es parla d'adquisicions es parla de cooperació».

L'hemeroteca de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

El següent ponent a intervenir fou Manuel Rovira, director de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, que va començar fent una breu explicació de l'evolució històrica de l'hemeroteca d'aquesta institució. «La premsa diària de Barcelona ja era recollida regularment almenys des de 1820 i constituïa una col·lecció ja aleshores objecte de consulta freqüent», va explicar. Així, l'any 1917, en crear-se la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, la col·lecció hemerogràfica tenia més de 150 títols. Però les condicions poc favorables de l'arxiu municipal d'aleshores van determinar que aquesta col·lecció hemerogràfica fos cedida en dipòsit a la Biblioteca de Catalunya, fins que la creació de l'Arxiu Històric de la Ciutat a la nova seu de la Casa de l'Ardiaca (1918-1924) va determinar la instal·lació allí de la Secció de Publicacions Periòdiques. «Calgué aleshores –va dir Rovira– completar les sèries antigues i procurar-se les sèries modernes i mantenir-les al dia».

Des de la seva creació, l'hemeroteca s'ha nodrit fonamentalment de les donacions de les empreses editores, entitats ciutadanes, organismes oficials, partits polítics, organitzacions sindicals, associacions i persones particulars. Segons les dades de la Memòria anual corresponent a 1998, el fons de l'hemeroteca consta de 85.552 volums, amb un total de 14.449 títols, entre diaris i revistes. Tot plegat ocupa uns 3.500 metres lineals de prestatgeria de la remodelada Casa de l'Ardiaca.

El fons hemerogràfic es troba distribuït en dos grans apartats, les publicacions en sèrie editades a Barcelona, que constitueixen el fons més nombrós, i les editades fora de Barcelona. Entre les editades a Barcelona, Rovira va destacar el fons de premsa, «aquelles primeres publicacions que, amb una periodicitat variable i irregular, van aparèixer a Barcelona en format de fulls volanders a finals del segle XVII i principis del XVIII». De fora de Barcelona disposen de premsa local i comarcal catalana, premsa espanyola, revistes i premsa clandestina i d'exili. A més, tenen altres petites col·leccions especials, com una d'articles i suplementes de diaris i una altra de números 1 de revistes i diaris.

Manuel Rovira va destacar que també disposen d'un buidat de premsa de més de 300.000 notícies en fitxes manuscrites que remeten als diaris i revistes. «És un fons documental extraordinari sobre biografies, història en general i cultura de la ciutat de Barcelona, d'un gran interès per a l'investigador», afirma el director de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Actualment, aquestes notícies ja s'introdueixen directament a una base de dades electrònica. L'any 1998 van ser consultats 30.215 volums hemerogràfics a la sala de lectura i a la sala de reserva. La majoria dels usuaris són estudiants d'especialitats com la història, la literatura, l'art o el periodisme, entre altres.

Pel que fa a l'ús de la tecnologia en la gestió dels fons hemerogràfics, Manuel Rovira va dir que està en servei el Sistema de Gestió de Bases de Dades Documentals BRS, del qual depenen quatre bases de dades: una base de dades d'història de Barcelona (que conté el buidat diari de la premsa barcelonina i que consta de 12.523 registres), una base de dades d'investigadors (amb informació dels investigadors usuaris de l'hemeroteca i un total de 412 registres), un catàleg topogràfic de l'hemeroteca (on hi consta la cota de cada publicació seriada i que té 12.198 registres) i una base de dades de col·leccions microfilmades (amb un total de 465 títols de col·leccions de publicacions seriades).

El director de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona va explicar que s'utilitza el programari Absys per a la catalogació dels documents, la gestió i control d'adquisicions, la reclamació dels exemplars pendents de recepció i entrada i l'estadística per números rebuts, subscripcions, proveïdors i títols vius. A més, aquest programa permet l'accés a les bases de dades abans esmentades. L'hemeroteca de l'arxiu també partici-

pa en catàlegs col·lectius com el de publicacions seriadades de les universitats de Catalunya (REBIUM) o el de la Coordinadora de Documentació Biomèdica (CDB), «atesa la quantitat i qualitat de la col·lecció de revistes mèdiques». A més, s'acaba d'editar el *Catàleg general d'instruments de descripció de l'Arxiu Municipal de Barcelona*, en el qual consten «fins a 15 instruments de descripció diferents de l'hemeroteca». Manuel Rovira va assegurar que aquest *catàleg de catàlegs* està disponible a la sala de lectura en suport paper i es podrà consultar aviat a la pàgina web de l'arxiu (www.bcn.es/arxiu).

Manuel Rovira va manifestar que «l'estat de conservació dels fons hemerogràfics no és satisfactori enlloc» i va recordar que aquesta problemàtica ja va ser el tema central del col·loqui de l'any passat. «Cal continuar la política de microfilmació dels fons hemerogràfics» va dir el director de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, «donant preferència a les col·leccions més maltractades, a les més excepcionals o úniques i a les més demanades i consultades. Rovira va reclamar una política de microfilmació preventiva ben feta i amb les tres còpies canòniques». En aquest sentit, va explicar l'aposta de l'Arxiu Històric per aquest any: una combinació entre el microfilm tradicional i la digitalització, amb dues còpies microfilmades i una en CD.

Per a finalitzar el seu discurs, es va referir a les perspectives de futur de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Rovira va afirmar que cal «continuar el procés d'informatització emprès i procurar l'entrada dels catàlegs manuals i de les notícies del buidat de premsa i continuar amb la microfilmació preventiva dels fons. A més, va afegir que volen realitzar més instruments de descripció parcials de les col·leccions». Amb totes aquestes mesures pretenen treure de la consulta directa «aquelles col·leccions de premsa més exposades a la desaparició definitiva i allargar-los l'existència».

L'hemeroteca de la Universitat Autònoma de Barcelona

Tot seguit, Maria Josep Borràs, directora de l'hemeroteca de la Universitat Autònoma de Barcelona, va explicar els orígens dels fons hemerogràfics d'aquesta institució. Borràs va recordar que les col·leccions parteixen de l'any de la creació de l'hemeroteca, 1972, amb algunes excepcions importants i col·leccions microfilmades. Actualment, disposen de més de 6.000 títols, entre els quals hi ha uns 1.400 de publicacions en curs.

El seu fons documental inclou premsa catalana, premsa comarcal i local dels Països Catalans, premsa espanyola, premsa estrangera (amb una tria de diaris i revistes reconegudes internacionalment), col·leccions especials, fanzines i publicacions de casals catalans a l'estranger. La di-

rectora de la Biblioteca de la UAB va assenyalar que l'accés a la col·lecció es pot fer consultant el catàleg de les biblioteques de la UAB, el Catàleg Col·lectiu de les Universitats Catalanes i tenen, fins i tot, una pàgina web del servei (<http://www.uab.es/hemerot.htm>).

«Aquest servei és obert a tothom» va subratllar Maria Josep Borràs. A més, va recordar que l'any 1998 hi va haver 138.754 usuaris a la sala de lectura i que, en total, 32.705 usuaris van consultar 59.975 unitats documentals del dipòsit. Entre els serveis oferts als usuaris, la directora de l'hemeroteca de la Universitat Autònoma de Barcelona va destacar la possibilitat de reproduir els documents per mitjà de dues màquines fotocopiadores d'autoservei. A més, disposen d'una sala per a consultar el fons imprès i una altra per al microfilm. També ofereixen informació bibliogràfica i formació d'usuaris, préstec interbibliotecari, consulta de catàlegs, consulta de bases de dades generals i especialitzades i accés a Internet.

L'hemeroteca disposa del programa VTLs per a catalogació i consulta del catàleg, de tres aparells lectors reproductors de microformes i un aparell que permet digitalitzar microformes, un ordinador connectat a la xarxa de CD-ROM de la UAB i tres ordinadors per a la consulta de premsa digital i Internet.

Entre les polítiques de preservació hemerogràfica que duen a terme, Maria Josep Borràs va destacar «l'enquadernació dels volums més consultats, l'encarpetat de diaris i revistes de gran format i l'encapsat de diaris amb cartró neutre i sense lignines».

Per altra banda, Maria Josep Borràs va recordar que l'hemeroteca de la UAB té signat un conveni amb la Biblioteca de Catalunya pel qual aquesta li encomana «el compliment de les funcions que li pertoquen pel que fa a les col·leccions hemerogràfiques generals de l'Estat espanyol i de l'àmbit internacional».

Maria Josep Borràs va acabar el seu discurs explicant els projectes de futur de la Biblioteca de la UAB, entre els que va destacar «la construcció d'un nou edifici adjunt a la Facultat on s'ubicaran la Biblioteca de Ciències de la Comunicació i l'Hemeroteca General». A més, tenen previst adquirir cooperativament, a través de la Universidad Complutense de Madrid, uns setanta títols de premsa espanyola en microfilm i millorar el servei utilitzant els estàndards de qualitat segons les normes ISO 9002.

L'hemeroteca de la Biblioteca Pública de Girona

La primera part del col·loqui va acabar amb la ponència de Teresa Garcia Panadès, directora de la Biblioteca Pública de Girona, com a exemple del

treball que duen a terme les biblioteques públiques de la resta de províncies catalanes. Va començar la seva exposició explicant que l'hemeroteca compta amb una «molt extensa col·lecció de publicacions periòdiques, algunes de les quals hi són des del moment de la seva creació arran els decrets desamortitzadors de 1835 i posteriors que afectaren els bens dels monestirs i convents». Han incrementat aquestes col·leccions per successives adquisicions i donacions i, a partir de 1958, «pels ingressos procedents del Dipòsit Legal de la província de Girona, la qual cosa permet disposar d'un exemplar de tot allò que s'imprimeix a les comarques gironines».

Teresa Garcia Panadès va explicar que l'hemeroteca disposa de 1.745 títols de publicacions periòdiques, dels quals 560 són de publicacions en curs, 1.135 són títols tancats i la resta molt irregulars. En conjunt, les publicacions periòdiques «ocupen dues plantes del magatzem amb un total de 2.388 metres de prestatgeria» i estan dividides en tres seccions: general, local i infantil.

La secció general comprèn 1.042 títols, dels quals 137 són anteriors al segle xx. La directora de la Biblioteca Pública de Girona va recordar que disposen de publicacions amb tant renom com *La Il·lustración Artística*, *La Il·lustración Americana*, *L'Esquella de la Torratxa*, *Blanco y Negro* o *Destino*, entre altres. Dins la secció local hi ha 683 títols, 104 d'ells editats abans del segle xx. «En el fons antic hi ha un predomini de les publicacions de caire polític», va afirmar Garcia Panadès. També disposen de publicacions literàries i d'humor, algunes amb títols tan suggerents com *La Sartén*, *Clarinet* o *El Corn*. I va assegurar que tenen «la col·lecció més completa del *Diario de Gerona* de 1889-1936, títols incomplets i rars i peces úniques». Finalment, a la secció infantil hi ha 20 títols, amb publicacions com *El Cavall Fort* (des de 1961), *Tretzevents* (1974) o *Rodamón* (1978-1989).

Durant l'any 1998, dels 210.463 usuaris que van anar a la biblioteca, 70.000 persones adultes van consultar l'hemeroteca. La consulta del material hemerogràfic es realitza en dos àmbits, l'hemeroteca de lliure accés, que disposa de dotze seients, i la sala d'investigadors. En aquesta sala, els usuaris disposen dels diaris (set nacionals i tres de l'estranger) i publicacions oficials del darrers dotze mesos i, mitjançant una butlleta de sol·licitud, poden accedir als títols emmagatzemats al dipòsit, és a dir, «al fons antic pròpiament dit, les publicacions generals anteriors a l'any en curs, les publicacions especialitzades i tots els títols del fons local».

Teresa Garcia Panadès va explicar que es poden «fer fotocòpies de les publicacions en curs, però no de les antigues i de les enquadrades». A més, disposen d'un lector reproductor de microfítxes en règim d'autoservei i atenen les sol·licituds de microfilmació d'aquells materials que no poden ser fotocopiats.

També va dir que s'està informatitzant el catàleg de revistes. Aquest catàleg inclou «tots els registres dels materials ingressats a partir de 1991 i és consultable per Internet amb actualitzacions quadrimestrals». Conté 35.218 registres, incloses les descripcions de publicacions periòdiques. Es pot mirar a l'adreça <http://www.mcu.es/bpe/bpe.html> del Ministeri d'Educació i Cultura triant l'opció Girona.

«L'estat de conservació és, en general, bo per a les revistes i diaris enquadernats i es fan desinsectacions i desinfeccions anuals» va afirmar Garcia Panadès i va afegir que «cada any es procura restaurar alguns volums, supeditats sempre a les disponibilitats econòmiques». Actualment, disposen de més de 5.000 volums enquadernats.

Finalment, Teresa Garcia Panadès es va referir als projectes immediats de l'hemeroteca de la Biblioteca Pública de Girona, entre els quals hi ha el d'instal·lar una torre de CD-ROM per a vint-i-un discs «que permetrà la consulta simultània de cinc usuaris amb possibilitat d'obtenir productes impresos». Aquest equip facilitarà la consulta de bases de dades i CD-ROM. A més, disposaran «d'una nova versió del nostre programa informàtic, l'Absys, que permetrà millorar les prestacions» i es substituiran les terminals Opac per PC.

Hemeroteques i política arxivística

Després d'un breu parèntesi a mig matí, el col·loqui va continuar amb la intervenció de Mariona Corominas, presidenta de l'Associació d'Arxivers de Catalunya que, després d'apuntar que no hi ha gairebé res escrit sobre les hemeroteques dels arxius, va explicar quina ha de ser la funció d'un arxiu. Segons ella, ha de «reunir, custodiar i conservar la documentació produïda o rebuda per un organisme, institució, entitat o altre com a resultat de l'activitat o funció que desenvolupa amb la finalitat que serveixi a la pròpia institució que l'ha generat com a testimoni d'un fet, d'un acte jurídic o administratiu i als ciutadans, en especial als investigadors, per tal que la puguin consultar».

En aquest sentit, Mariona Corominas va afirmar que l'arxiver ha de facilitar la tasca dels investigadors i altres usuaris constituint una bona biblioteca i hemeroteca que «doni suport informatiu als fons documentals que conté l'arxiu». La presidenta de l'Associació d'Arxivers de Catalunya va explicar que, amb aquesta finalitat, els arxius catalans s'han fornit de fons hemerogràfics molt importants i va destacar, entre altres, les hemeroteques de la Casa de l'Ardiaca, de l'Arxiu Municipal de Girona, de l'Arxiu de la Paeria de Lleida i de l'Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre. «Els qui realment han fet la funció de custòdia del patrimoni hemerogràfic són els arxius municipals i els arxius comarcals», va destacar.

Corominas va assegurar que es conserven moltes col·leccions de publicacions periòdiques als arxius i a altres centres. «Òbviament no és possible econòmicament conservar tots els fons documentals hemerogràfics que es custodien a Catalunya», va afegir, però creu que tampoc és necessari que hi hagi tants centres que guardin les publicacions oficials. La presidenta de l'Associació d'Arxivers de Catalunya va reclamar que s'impulsi una política de planificació a Catalunya que defineixi «què cal conservar» i «qui ho ha de conservar».

Per altra banda, Corominas va assenyalar algunes accions que podrien impulsar una millor organització de les hemeroteques catalanes. Així, va apuntar la necessitat de fer un inventari dels fons hemerogràfics que hi ha a Catalunya i establir criteris per la seva custòdia i tractament. També va apostar per la potenciació del suports de substitució, sigui mitjançant microformes o digitalització, i per la definició d'una «política de prevenció, conservació i restauració d'acord amb la necessitat de conservar el patrimoni documental del país».

A més a més, la presidenta de l'Associació d'Arxivers de Catalunya va proposar fer un catàleg col·lectiu dels fons hemerogràfics per a accedir als documents amb facilitat i va tornar a recalcar la necessitat d'una política comuna coordinada que faciliti l'accés a la informació de les col·leccions, «tot impulsant un sistema de consulta telemàtica de la documentació viable des de qualsevol punt del país». També cal, segons Corominas, una bona coordinació entre els professionals afins, especialment bibliotecaris i arxivers.

Mariona Corominas va acabar la seva ponència afirmant que «cal una política única i clara d'aplicació als fons documentals hemerogràfics».

Hemeroteques i política bibliotecària

Josep Casals, secretari del Col·legi Oficial de Bibliotecaris Documentalistes de Catalunya, va fer partir la seva intervenció d'una idea: el lloc natural del fons hemerogràfic és la biblioteca perquè són documents cognitius. «Les biblioteques públiques no han sabut traspasar la vitalitat del quiosc de la cantonada al seu interior», va afirmar Casals. Així, les hemeroteques no destaquen ni per la seva riquesa ni per la seva sistematicitat.

Segons Casals, a les col·leccions catalanes la localització d'una publicació és atzarosa, ja que s'han format sense una perspectiva que prevegi tot el seu cicle vital i que en faciliti un accés coherent als lectors. De totes maneres, va apuntar que es fan accions a nivell professional per intentar reconduir aquesta situació.

«Les cancel·lacions a les biblioteques de les publicacions periòdiques és un procediment de rutina», va criticar Casals. El problema és bàsica-

ment econòmic. D'aquesta manera, a les biblioteques universitàries mai es poden aconseguir tots els títols desitjables i a les biblioteques de lectura pública les hemeroteques tenen molt poca rellevància.

Per altra banda, Josep Casals va afirmar que les publicacions periòdiques electròniques replantegen el treball tradicional del bibliotecari de revistes ja que «afecta la manera en que creem, organitzem i recuperem la informació, introdueix nous criteris de selecció de títols, desapareixen les tasques lligades a la conservació física i canvia el pagament, que ja no és per un objecte imprès sinó per una llicència d'ús».

Malgrat que el Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes de Catalunya no s'ha manifestat sobre la política hemerogràfica, a títol personal Casals va apuntar que aquesta és «molt poc emergent». Va criticar que la Llei de biblioteques de 1993 no parli directament de les hemeroteques com ho feia la Llei de 1983 i que això no hagi estat compensat per altres intervencions administratives «mínimes i possibles» com decrets, normatives o recomanacions.

Josep Casals va afirmar que «els dèficits de les biblioteques de lectura pública són notables, mentre que hi ha motius per creure que tenen solució a les universitàries» i va recordar que per a compensar aquests dèficits s'han articulat mesures operatives professionals.

Per acabar la seva ponència, el secretari del Col·legi Oficial de Bibliotecaris Documentalistes de Catalunya va proposar una sèrie d'alternatives per a millorar la situació del patrimoni hemerogràfic. En primer lloc, va reclamar una planificació de l'accés a les publicacions periòdiques i una cooperació interbibliotecària. «El coneixement dels continguts de les nostres hemeroteques facilitarà la racionalització de les adquisicions i la pràctica de les adquisicions cooperatives», va afegir Casals.

En segon lloc, va proposar una política de recuperació de fons per a la lectura pública. Josep Casals va dir que alguns títols podrien ser ubicats en biblioteques de descàrrega, això «estalviaria molt espai a les biblioteques sense el temor de llençar títols irrecuperables».

Finalment, va demanar la concreció d'una política hemerogràfica catalana «amb l'elaboració de les disposicions administratives específiques per resoldre la problemàtica implícita de les publicacions periòdiques, impreses i electròniques i les funcions de cooperació bibliotecària i de recuperació de fons».

Els investigadors i les hemeroteques

«Els investigadors volen utilitzar de les hemeroteques informació que els ajudi en les seves recerques, eines que els facilitin la feina i col·lec-

cions de premsa on poder trobar documentació en les investigacions», va explicar l'últim ponent a intervenir, Josep Maria Figueres, membre de la Societat Catalana de Comunicació. Figueres va centrar la seva ponència en analitzar els problemes en què es troben els investigadors davant del patrimoni hemerogràfic català.

Josep Maria Figueres va afirmar que els investigadors que treballen amb premsa arriben a gastar fins a tres quartes parts del temps d'una investigació recollint informació. Això passa, segons aquest investigador, perquè «la Biblioteca de Catalunya no fa el que la Llei afirma: conservar, catalogar i difondre el patrimoni documental» i va indicar que des de fa una dècada la Societat Catalana de Comunicació «exposa el seu neguit envers la necessitat de conservar el patrimoni hemerogràfic català».

«Les investigacions encara depenen de la paciència, perseverança i voluntat de l'investigador afectat que ha de córrer biblioteca rere biblioteca, hemeroteca rere hemeroteca per saber si el que busca ho pot trobar», va afirmar Figueres. També va criticar que hi ha molt poc material catalogat, que els arxius de premsa encara són de caràcter artesanal i que hi ha col·leccions incompletes o sense cap títol.

Aquest historiador de la premsa va indicar que falten moltes coses de la darrera guerra civil espanyola. Però, segons Figueres, el problema arriba fins avui en dia ja que ara tampoc es guarda la premsa gai, *underground*, marginal o el còmic i va afegir que la conservació a través del Dipòsit Legal és insuficient.

Josep Maria Figueres va apostar per una Hemeroteca Nacional de Catalunya «dinàmica que treballés tot fent honor a la frase que la premsa és l'arxiu d'un país, que la premsa és la memòria d'una nació». Segons ell, si tenim una relació dels diaris de Catalunya és gràcies a l'empenta de l'Ajuntament de Barcelona, «fet que no deixa de ser una cruel paradoxa pel nacionalisme cultural al poder».

Entre les funcions que hauria d'assumir aquesta hemeroteca nacional catalana estan, en paraules de Figueres, les d'activar el coneixement de tota la premsa editada a Catalunya, dinamitzar la localització de les col·leccions conservades i establir una política activa d'adquisició de manera prioritària de les col·leccions exemplars que no estiguin a cap centre del punt. A més, hauria d'impulsar la coordinació pel coneixement del patrimoni hemerogràfic, elaborar les bases metodològiques i materials per a l'obtenció del cens general de la premsa catalana i promoure activitats de coneixement i servei social de la premsa històrica. I també s'haurien de promoure les activitats conjuntes de recerca i protecció de la premsa històrica en combinació amb els grans arxius i hemeroteques del país.

Josep Maria Figueres va acabar la seva ponència indicant que l'objectiu de la política hemerogràfica a Catalunya ha de ser «conservar el patrimoni hemerogràfic i posar-lo a l'abast del nostre poble».

Torn obert de paraules

L'efectivitat del Dipòsit Legal va ser el primer tema debatut en el torn obert de paraules. Manuel Jorba, director de la Biblioteca de Catalunya, va dir que la Llei de 1958 està obsoleta i que no existeixen mesures coercitives contra qui la incompleix. En aquest sentit, Anna Planet, també de la Biblioteca de Catalunya, va recordar que l'obligació de fer el dipòsit és de l'impressor i va proposar «canviar la llei perquè el responsable sigui l'editor».

Ramon Alberch, arxiver en cap de l'Ajuntament de Barcelona, va apuntar que hi ha una manca de coordinació absoluta en el sector i que existeix sempre la por d'invertir malament els pocs recursos que hi ha, per exemple, microfilmant una cosa que ja està feta. «Cadascú té el seu problema resolt, però no hi ha ningú que ho centralitzi», va afirmar Alberch. La directora de la Biblioteca Pública de Girona també troba a faltar «una política coordinada que avui no existeix». Segons Teresa Garcia Panadès ningú fa una visió de conjunt i això provoca que es malbaratin els recursos.

També va intervenir al col·loqui el col·leccionista Giralt d'Arquer per a explicar que als catàlegs de subhastes hi ha fons fenomenals, però les institucions públiques mai intervenen i tampoc utilitzen la possibilitat del dret de tempteig. Manuel Jorba li va replicar que aquest dret no s'exerceix tant com es voldria perquè el pressupost no ho permet. En aquesta mateixa línia, Ramon Alberch va afegir que els preus de les subhastes són abusius.

Segons Garcia Panadès el problema és econòmic. «Ara estem en una època de restriccions, a vegades hi ha coses que només valen 15.000 pessetes i no les podem comprar», va afirmar la directora de la Biblioteca Pública de Girona, que va afegir que s'hauria d'intentar aconseguir més diners per comprar patrimoni. Per la seva banda, Manuel Jorba va recordar que havien estat bons clients de llibreters i cases de subhastes però cada cop ho són menys.

«Els dèficits de les hemeroteques són tan grans que la sensació de millora no s'acaba mai», va constatar Ramon Alberch. L'arxiver en cap de l'Ajuntament de Barcelona va dir que als polítics els costa molt entendre la conservació i la restauració. «No és tot inaugurar Ca l'Ardiaca», va afirmar Alberch, «tenim les bases per a poder començar a treballar i els polítics creuen que ja han acabat la feina».

Tura Molas, de la Biblioteca de Catalunya, va dir que s'havien invertit molts diners en equipaments i que el pressupost no permet arribar a tot arreu. «Es veu el que no es fa, però no el condicionament històric que hi ha al darrere, va afegir Molas. Josep Maria Figueres li va replicar que no hi haurà més diners sinó menys, per tant cal una reordenació dels arxius» i va recordar que existeixen materials extraordinaris que no han estat prou valorats.

El professor d'història del periodisme de la UPF, Jaume Guillaumet, va insistir en la necessitat d'un catàleg amb el fons de les hemeroteques, que seria de gran valor pels investigadors. Tura Molas va coincidir en què aquest catàleg és necessari a Catalunya però «costa perquè no tothom segueix les normatives. Molas va afegir que s'ha de normalitzar molt bé, cal un equip que ho mantingui i que ho vagi polint». A la pregunta de si es treballa en aquest catàleg, Tura Molas va contestar que les pautes estan marcades però encara no hi ha un treball en marxa.

Per la seva banda, Ramon Alberch va dir que, encara que la qüestió tècnica és important, es podria fer una primera petita suma de les institucions que ja tenen el catàleg preparat. Però Teresa Garcia Panadès creu que s'ha de recatalogar tot i que hi ha un gran dèficit de personal per fer-ho. Finalment, Josep Maria Figueres va afirmar que «s'hagués hagut de començar fa 10, 15, 20 anys i va proposar començar fent un petit catàleg sistemàtic». Així, pel 2008, bicentenari de la guerra de la Independència contra França, es podrien catalogar totes les publicacions d'aquesta època.

Aquest debat va posar punt i final al col·loqui, organitzat per l'Aula d'Història del Periodisme Diari de Barcelona amb la voluntat de sotmetre a consideració la situació actual del patrimoni hemerogràfic català.